

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab,
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 33, forår 2014
© Tidsskriftet og forfatterne, 2014

Originalsprogsopgave i Hebræisk

Fortællingen om Noa

Af stud. Mag. Ved Religionsvidenskab
Heidi Fredsgård Larsen

Indhold

1. Indledning.....	3
2. Præsentation af Gen 9,1-17.....	3
3. Oversættelse af Gen 9,1-17.....	4
4. Kommenterende gennemgang af Gen 9,1-17.....	6
4.1 Vers 1-7.....	6
4.2 Vers 8-17.....	8
5. Velsignelse og efterkommere.....	10
6. Pagt.....	12
7. Sammenligning med religioner i Den Nære Orient.....	13
7.1 Mennesket i Guds billede.....	13
7.2 Oversvømmelse.....	14
7.3 Bue.....	15
8. Konklusion.....	15

1. Indledning

Genesis¹ 9,1-17 er en del af fortællingen om Noa. Noa er hovedpersonen i Bibelens fortælling om den oversvømmelse, som udrydder hele jorden. Forud for denne oversvømmelse hører vi om, at Gud har skabt verden og de første mennesker, Adam og Eva. De forbryder sig efterfølgende mod Gud og jages ud af Edens have, mens den næste generation resulterer i et broderdrab. Endvidere berettes der om, at nogle gudssønner eller guder udvælger sig menneskelige kvinder og får børn med dem, og at verden er fyldt med ondskab. Disse omstændigheder fører til, at Gud beslutter sig for at udrydde menneskeheden. Gud befaler dog Noa at bygge en ark, så han og hans familie og alle dyr kan overleve. Dermed bliver Noa far til hele menneskeheden; Gud velsigner ham og hans efterkommere og opretter en pagt med ham.

I denne opgave vil jeg indlede med en præsentation af Gen 9,1-17's litterære kontekst. Dernæst vil jeg oversætte teksten under inddragelse af væsentlige tekstkritiske bemærkninger samt egne grammatiske kommentarer. Med udgangspunkt i en kommenterende gennemgang af teksten, vil jeg tematisere begreberne velsignelse, efterkommere og pagt samt betragte disse i lyset af hele teologien i Genesis. Jeg vil endvidere se på nogle karakteristiske fænomener i teksten og sammenligne disse med fænomener i andre religioner i den Nære Orient.

I min oversættelse har jeg gjort brug af Biblia Hebraica Stuttgartensia, David J. A. Clines: *The Concise Dictionary of Classical Hebrew* og Erling Hammershaimb: *Genesis – En sproglig analyse*. Ved henvisninger til steder i Bibelen har jeg anvendt 1992-udgaven af den danske autoriserede oversættelse af Bibelen.

2. Præsentation af Gen 9,1-17

Det Gamle Testamente² også kaldet Tanakh, bestående af 39 bøger, indledes med Genesis.³ Denne bog udgør første del af Pentateuken, samlingen af de fem Mosebøger, og er en del af Toraen, loven, mens resten af GT efter jødisk tradition deles op i Nevi'im og Kethuvim, profeterne og skrifterne. Endvidere er Gen begyndelsen på det nationale epos, som omhandler det gamle Israels skabelse og ødelæggelse.

¹ Genesis vil i opgaven blive forkortet til *Gen*.

² Det Gamle Testamente vil i opgaven blive forkortet til *GT*.

³ Genesis er det græske ord for *skabelse*. På hebraisk er titlen בְּרֵאשִׁית.

De fleste af teksterne er oprindeligt skrevet på hebraisk, men enkelte skrifter er på aramæisk. Pentateuken er traditionelt blevet tillagt Moses, men ifølge litterærkritikken er teksterne sammensat af flere kilder. I det 19. årh. præsenterede Julius Wellhausen en firekildehypotese, som drejer sig om, at teksterne er blevet formet ud fra fire forskellige kilder: Jahvisten, Elohisten, Deuteronomisten og Præsteskriftet (McKeown 2008,7). Denne hypotese er der imidlertid stor uenighed om, men flere kilder⁴ taler om, at Gen 9,1-17 er en del af Præsteskriftet, som, man mener, er opstået i tiden under og efter det babylonske fangenskab i 500-tallet f.Kr. (Otzen 1990, 39).

I de første 11 kapitler i Gen skildres urhistorien, som går forud for patriarkhistorierne om Abraham, Isak og Jakob i kap. 12-36 og novellen om Josef i kap. 37-50. Denne urhistorie indbefatter overordnet set beretninger om verdens og menneskets skabelse, udryddelsen og genskabelsen af liv på jorden samt sprogene og nationernes oprindelse.

James McKeown (2008, 2) konstaterer endvidere, at Genesis er struktureret i 10 sektioner ved en תולדות-formular. Dermed befinder Gen 9,1-17 sig i fjerde sektion, som begynder i Gen 6,9 med ordene: אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ – ”Dette er Noas slægtshistorie”.

3. Oversættelse af Gen 9,1-17

1. Så velsignede Gud Noa og hans sønner. Han sagde til dem: Bliv frugtbare og talrige og opfyld jorden.
2. Over alle jordens vilde dyr⁵, og over alle himlens fugle, sammen med alt⁶, som kryber på jorden⁷, og sammen med alle havets fisk skal der være frygt og rædsel for jer.⁸ I jeres magt er de hermed givet⁹.
3. Alt kryb, som er levende, skal være til føde¹⁰ for jer. Ligesom grønne urter giver jeg jer hermed¹¹ det hele.

⁴ Bl.a. Nielsen 1987, 21 og von Rad 1972, 130.

⁵ Det tekstkritiske apparat gør opmærksom på, at der i flere udgaver af den græske tekst er indsat følgende וְעַל כָּל-בְּהֵמָה הָאָרֶץ. Dette har jeg dog valgt ikke at indsætte i oversættelsen, idet jeg foretrækker den korte læsemåde, *Lectio brevior* (Bartholdy 2003, 47).

⁶ Det tekstkritiske apparat angiver, at der i den samaritanske pentateuk og i hebraiske manuskripter står וּבְכָל, men jeg foretrækker igen *Lectio brevior*.

⁷ Jeg har indsat præpositionen *på*, idet der er tale om en akkusativ.

⁸ Oversættelsen bliver her *frygt for jer* og *rædsel for jer*, idet suffikset i begge ord repræsenterer en objektiv genitiv.

⁹ Verbet er i qatal, og i kontraktformularer kan qatal oversættes til præsens. Derfor har jeg indsat et *hermed*.

4. Kun kød med dets liv, dvs. dets blod¹², må I ikke spise.
5. Men jeres blod, som hører til jeres liv¹³, vil jeg kræve hævn for; fra ethvert dyr vil jeg kræve hævn for det, og af menneskene indbyrdes¹⁴ vil jeg kræve hævn for menneskets liv.
6. Den, der udgyder¹⁵ menneskets blod¹⁶, skal ved mennesket få sit eget blod udgydt, for i sit billede gjorde Gud mennesket.
7. Og bliv I frugtbare og talrige, vríml¹⁷ på jorden og hersk over den¹⁸.
8. Gud sagde så til Noa og til hans sønner, som var hos ham:
9. Og se, jeg opretter¹⁹ min pagt med jer og med jeres afkom efter jer;
10. og med alle levende væsener, som er hos jer, nemlig²⁰ fuglene, kvæget²¹ og alle jordens vilde dyr hos jer, alle, som er gået ud af arken, nemlig²² alle jordens dyr²³.
11. Jeg vil oprette min pagt med jer: Alt kød skal ikke mere blive udryddet pga. oversvømmelsen. En oversvømmelse skal ikke mere ødelægge²⁴ jorden.
12. Så sagde Gud: Dette er tegnet på pagten, som jeg sætter mellem mig og jer og alle levende væsener, som er hos jer, til evige generationer²⁵.

¹⁰ לֹאֲכֹלָהּ er en infinitiv constructus konstrueret med en præposition, hvormed der angives en hensigt: *til at spise*.

¹¹ Igen er der tale om en kontraktsformular, se note 9.

¹² I det tekstkritiske apparat oplyses der om, at ordet מִן formentlig er en forklarende apposition til וְנִפְשׁוֹ, idet man kan indsætte בּוֹ, der kan benyttes til at beskrive et tilhørsforhold til en kategori. Derfor har jeg i oversættelsen indsat et *dvs.* for at gøre sætningen forståelig.

¹³ Igen er der tale om en apposition og derfor har jeg oversat לְ med *som hører til*.

¹⁴ Den mest tekstnære oversættelse vil være: *af en mand sin bror*. Dette kan føres tilbage til Gen 4,10, hvor manddrab fastslås som broderdrab (JPS 1989, 61).

¹⁵ Ordet שָׁפַךְ er et aktivt participium i maskulinum singularis, hvis verbale karakter ses ved dets objekt דָּם הַאָדָם.

¹⁶ Hele sætningen er et constructforhold: *menneskets blods udgyder*, men ved at oversætte det, som jeg har gjort, kommer den kiastiske struktur til udtryk.

¹⁷ Jeg vælger endnu engang at følge Lectio brevior, selvom det tekstkritiske apparat foreslår en indsættelse af וְ.

¹⁸ Ifølge det tekstkritiske apparat skal man læse וְרָבוּ i stedet for וּרְבוּ. Der er muligvis tale om en afskriverfejl, idet רָב og רַב i kvadratskriften ligner hinanden (Bartholdy 2003, 60). Gentagelsen af וּרְבוּ virker i hvert fald overflødig, og desuden bliver וּרְבוּ brugt i Gen 1,28.

¹⁹ וְאָנֹכִי (en forstærkning) efterfulgt af participiet מְקִיָּם i Hifil er et udtryk for futurum instans, den immanente fremtid.

²⁰ Jeg anvender her ordet *nemlig* i kraft af כִּי essentiæ.

²¹ Det tekstkritiske apparat angiver, at der i flere andre udgaver er indsat et וְ, men jeg foretrækker at følge Lectio brevior.

²² Jeg anvender her ordet *nemlig* i kraft af, hvad jeg vil kalde, לְ essentiæ.

²³ I det tekstkritiske apparat gøres der opmærksom på, at לְכֹל הַחַיָּה הָאֲרֶזְרָאִים ikke er med i den oprindelige Septuaginta. Jeg har dog valgt at inddrage det i min oversættelse alligevel.

²⁴ לְשַׁחַת er en infinitiv constructus konstrueret med en præposition og verbet שָׁחַת, hvormed der gives en hensigt: *være til at ødelægge*. I den samaritanske pentateuk er verbet i øvrigt bøjet i hifil, mens det her er i piel.

13. Jeg sætter hermed²⁶ min bue i skyerne; den skal være tegnet på pagten mellem mig og jorden.
14. Når jeg samler skyer²⁷ over jorden, skal buen komme til syne i skyerne.
15. Jeg vil huske på min pagt, som er mellem mig og jer og alle levende væsener, nemlig²⁸ alt kød. Oversvømmelsens vand skal ikke mere ødelægge²⁹ alt kød.
16. Buen vil jeg lade komme til syne i skyerne for at huske på³⁰ den evige pagt³¹ mellem Gud og alle levende væsener, nemlig³² alt kød, som er på jorden.
17. Gud sagde så til Noa: Dette er tegnet på pagten, som jeg oprettede mellem mig og alt kød, som er på jorden.

4. Kommenterende gennemgang af Gen 9,1-17

Hvis man ser på tekstens struktur, deler teksten sig naturligt i to dele. Vers 1-7 omhandler genskabelsen af verden og den nye orden, mens vers 8-17 handler om pagten og pagtstegnet.

4.1 Vers 1-7

Det første vers begynder med ordet וַיְבָרֶךְ (velsigne) i wajjiqtol, hvilket indikerer at vi er på et højdepunkt i den narrative fortælling. Verbet står tilmed i piel, og denne forstærkning af handlingen kan kun betyde, at det er Gud, som er subjektet. Det ord, som jeg har oversat til Gud, er אֱלֹהִים. Denne pluralisform kan både bruges i betydningen *guder*, men også som *Gud*, idet man ser det som en pluralis majestætis. Begrundelsen for at oversætte det på denne måde er endvidere, at man ifølge GT kun må dyrke én gud, monolatri, og denne gud, Jahve, bliver i Deut 6,4 bestemt til at være Gud (Jensen 2010, 30).

Gud taler til Noa og hans sønner; igen handler Gud som subjekt i wajjiqtol. Det bliver her tydeliggjort, hvad formålet med velsignelsen består i, idet Gud befaler dem

²⁵ Da der her anvendes et abstrakt begreb i andet led i et constructforhold, kan man se det som et adjektiv.

²⁶ וַיְבָרֶךְ fungerer her som en kontraktsqatal.

²⁷ Der er her tale om en tidsbisætning konstrueret af en tempusindikator, en præposition, en infinitiv constructus og et subjekt som suffiks.

²⁸ Se note 20.

²⁹ Se note 24.

³⁰ לְזָכֹר er en infinitiv constructus konstrueret med en præposition, hvormed der angives en hensigt: *for at huske på*.

³¹ Se note 25.

³² Se note 20.

at frembringe efterkommere i rigelig mængde. Gud fornyer sin første skabelsesbefaling (Gen 1,28), og det står klart, at Gud på trods af oversvømmelsen stadig vil, at menneskeheden skal vokse (Von Rad 1972, 131). Velsignelse og efterkommere er begge vigtige temaer i Gen, som vil blive uddybet senere i opgaven.

I andet og tredje vers bliver det slået fast, at forholdet mellem mennesker og dyr ikke længere er harmonisk, som det blev bestemt til at være i Gen 1. Menneskene bevilges magten over dyrene, som skal leve i frygt og rædsel, idet mennesker begynder at spise dem. Tidligere levede mennesket af grønne urter (Gen 1,29), men nu bliver også dyrene en del af fødekæden (McKeown 2008, 64).

Selvom det bliver tilladt for mennesker at spise kød, må de dog ikke spise kødet fra et levende dyr, ifølge vers fire. Dyret skal først slagtes, så man ikke kommer i berøring med blodet. Blod blev i gammeltestamentlig tid set som symbolet på liv, som kun tilhører Gud (JPS 1989, 61), og de kultiske love i GT omtaler flere gange, at man skal afholde sig fra at spise blod (Lev 7,27; 17,11-14). I denne sammenhæng, som ikke er kultisk, bliver vers fire i stedet en universel forordning gældende for alle mennesker, men man kan, som von Rad (1972, 132), stille spørgsmål til om ikke dette er en senere refleksion, som er blevet tilføjet til teksten.

Ligeledes gælder det, at alle, både dyr og mennesker, som udgyder blod fra mennesker, skal stå til ansvar overfor Gud for deres handling. *שָׁרֵף* (jeg vil kræve hævn) står tre gange i vers fem og understreger alvoren i budet og konsekvensen for at bryde denne. At dyr ikke må slå mennesker ihjel, giver sig selv i forhold til vers to, hvor det netop blev bestemt, at mennesker har magten over dyrene. Endvidere må mennesker heller ikke slå hinanden ihjel, hvilket også blev tydeliggjort, efter at Kain slog Abel ihjel i Gen 4,8. Det, at dræbe mennesker, er tydeligvis af en helt anden karakter end det, at dræbe dyr for at spise dem, for mennesket er skabt i Guds billede. Dette er hentet direkte fra Gen 1,26 og betyder, at mennesket har et helt særligt forhold til Gud, i og med at det ligner ham. Derfor er mennesket helligt, ukrænkeligt og af ubegrænset værdi. Forestillingen om at mennesket er skabt i Guds billede er også at finde indenfor andre religioner i Den Nære Orient, hvilket jeg vil komme nærmere ind på senere.

Ved at gå stil-analytisk til værks, får man i vers seks øje på en kiasme-struktur, hvor ordene, som beskriver den forbudte handling, anvendes igen i omvendt rækkefølge for at beskrive straffen. Dette betegner JPS (1989, 61) som poetisk retfærdighed; at man kan se kiasmen som et udtryk for princippet om retten til

gengældelse, talionsloven, som fremføres mere direkte i Ex 21,23-25. Denne lov kender man imidlertid også fra en meget ældre lovsamling, Hammurapis Lov, som stammer fra Babylonien (Thomas 1958, 27).

At gengældelsen vil finde sted ved et menneske, **בְּאָדָם**, er et udtryk for, at mennesker på vegne af Gud skal sørge for at udføre det, som en moralsk verdensorden foreskriver, idet der nu er en moralsk orden. Ifølge JPS (1989, 62) kan man se dette krav på menneskelig ansvarlighed som en irettesættelse af den lovløshed, som ifølge Gen 6,11 regerede før oversvømmelsen.

Vers syv er en opfølgning på de foregående vers, at Noa og hans slægt skal frembringe mange efterkommere, hvilket er det helt centrale i velsignelsen.

4.2 Vers 8-17

Et nyt afsnit indledes i vers otte, hvor Gud igen taler i **וַיְדַבֵּר** til Noa og hans sønner. For at bekræfte velsignelsen vil Gud oprette en pagt, **בְּרִית**, med dem og deres efterkommere. **בְּרִית** kan også betyde forpligtelse eller løfte; Gud forpligter sig altså her på noget overfor mennesker. Ordet **וְרָע**, som jeg har oversat til afkom, har også betydningen sæd, hvilket bruges første gang i Gen 1,11 om planternes formering. Dette er igen væsentligt i forhold til temaet efterkommere.

JPS (ibid.) gør opmærksom på, at udtrykket **וַיְדַבֵּר ה' אֵל נֹחַ** i niende vers også bliver brugt i Gen 6,17, hvor Gud meddeler dommen over jorden, oversvømmelsen og dermed udryddelsen. Den samme Gud, som fuldbyrdede dommen, meddeler altså nu på samme måde håb for fremtiden.

Pagten er ikke kun mellem Gud og mennesker, men gælder også i forholdet mellem Gud og dyrene; egentlig med alt kød, som der står i ellefte vers. Ordet **וְרֶבֶשׂ**, som jeg har oversat til kød, kan i øvrigt også betyde skabning eller væsen, hvilket giver god mening her, i modsætning til i vers fire, hvor samme ord blev anvendt omkring føde. Endvidere gælder pagten også mellem Gud og jorden, som der står i vers tretten, hvilket er væsentligt, idet jorden tidligere blev forbandet af Gud (Gen 3,17).

Pagten handler om, at Gud ikke mere vil udrydde menneskeheden og alt andet levende, som han ellers lige har gjort med en oversvømmelse. Ordet **מַבּוּל** er et Manomen af verbet **יָבַל** og har flere oversættelsesmuligheder; ifølge Clines (2009, 200) kan det betyde flod, himmelsk flod og vand over himmelhvælvingen. Dermed er der en

reference tilbage til den første skabelsesberetning, hvor Gud lader vandene skille af en hvælving, så jorden kan komme til syne. (Gen 1,6-9) Endvidere kan man se denne oversvømmelse og genskabelse af verden som en parallel til mere poetiske beskrivelser i salmerne om skabelse, hvor Gud kæmper mod vandet, der vil forhindre skabelsen (Barr 1992, 77).

Gud vil nu sikre alt levende deres fortsatte tilværelse gennem Noa, som vi så det i første afsnit, og gennem de dyr, som Noa bragte med sig ind i arken. En lignende beretning om en oversvømmelse kan man finde i Gilgamesh, det babylonsk-assyriske epos, om Utnapishti og hans kone, der redder menneskeheden og dyreverdenen (JPS 1989, 60). Meget tyder på at denne tekst om Noa er inspireret heraf, og senere i opgaven vil jeg komme nærmere ind på denne fortælling.

Foruden det mundtlige løfte giver Gud i vers tretten et synligt tegn på pagten; han sætter en bue på himlen. Ordet וַיִּשְׂרָף er traditionelt blevet forstået som en regnbue, men kan også oversættes til en krigsbue, og på den måde kan man finde flere eksempler på myter i Den Nære Orient, hvor en bue optræder, hvilket vil blive fulgt op på senere i opgaven.

I sammenhæng med en litterærkritisk tilgang til teksten er det værd at bemærke, at der foreligger mange dubletter; i både niende og ellefte vers har vi ordene וַיִּקַּח (oprette) og בְּרִית (pagt), ordene $\text{אֵת אֹתֵי-רֵיְתִיָּהּ}$ (dette er tegnet på pagten) fra vers tolv gentages nøjagtigt i vers sytten, og i både fjortende og sekstende vers optræder ordene קַשְׁת (bue), רָאָה (at se) og בְּעָנָן (i skyerne). Dette tyder altså meget på, at to synonyme læsemåder er blevet kombineret i afskrivningen. Ifølge Wenham (1987, 195) kan man dog også se det som en betoning af budskabet.

Som genre kan teksten betegnes som en ætiologisk myte. Myten forklarer naturens orden; hvordan forholdet er mellem mennesker og dyr, og hvorfor der viser sig en regnbue på himlen.

Teksten menes, som sagt, at være en del af Præsteskriftet, opstået i tiden omkring det babylonske eksil i 500-tallet f.Kr., og den kan derfor formodes at være henvendt til israelitterne under og efter eksilet. Mange af tekstens læsere har dermed været prøvet hårdt på deres tro, taget Israels historie i betragtning, og de må have været frustrerede over, hvorfor de skulle gå igennem de ting, de gjorde, som Guds folk. Teksten kan man altså se som et svar på nogle grundlæggende spørgsmål, som må have været aktuelle for Israels folk på dette tidspunkt, og svaret på de mange spørgsmål er overordnet set, at der er en guddommelig vilje bag det hele.

5. Velsignelse og efterkommere

To vigtige temaer i den gennemgåede tekst er velsignelse og efterkommere. Disse to temaer hænger på mange måder sammen og er på spil helt fra tekstens begyndelse, idet der indledes med en velsignelse, som ikke kun gælder Noa, men også hans sønner. At velsignelse og efterkommere spiller så stor en rolle i denne tekst kan man bl.a. forklare ud fra den kontekst, hvori teksten er blevet til. Israelitterne må gennem eksilet have haft brug for forsikring om, at de var en del af det folk, som Gud ville velsigne (McKeown 2008, 220).

Med udgangspunkt i den amerikanske sociolog Robert Bellahs evolutionistiske syn på religionshistorien kan gammeltestamentlig religion klassificeres til at være en arkaisk religion. I et samfund, hvor en sådan religion eksisterer, er religionen oppefra bundet sammen med den sociale struktur, som omgiver den, og en velsignelses-forestilling er i denne sammenhæng helt fundamental. I gammeltestamentlig religion handler det om, at mennesket, hvis det ikke overskrider dets rettigheder som menneske, af Gud får tilsendt velsignelse gennem jordelivets glæder. Disse vil typisk være mange efterkommere, nok at spise, frihed fra sygdomme og beskyttelse mod angreb. Men hvis mennesket derimod forbryder sig mod Gud vil det straffes gennem en tilbageholdelse af velsignelsen. Fokus er altså på livet her og nu og på dets opretholdelse gennem børn, hvori slægten kan leve videre, og formålet med at dyrke Gud er at kunne leve i landet. Dermed er Gud defineret ved at være den, der sikrer overlevelsen, eller fjerner mulighederne for at overleve. Det er følgelig Guds funktion som fremhæves og ikke et bestemt billede af Gud (Jensen 2010, 71-72). Gud træder ikke direkte frem i velsignelserne, men hans magt viser sig igennem de ting, som erfares i verden. Man kan derfor tale om, at Gud kommunikerer i en durativ form; han er i en sfære adskilt fra mennesket, men i en sfære som løber parallelt med den menneskelige (ibid., 95). Alligevel kan man i denne tekst spore et billede af Gud som krigsgud. At Gud sætter sin bue i skyerne, ser nogle som et billede på en kriger, som efter endt kamp stiller sin bue fra sig (Nielsen 1987, 115). Kampen må man her forstå som en kamp mod mennesker i form af oversvømmelsen, eller som en kamp mod vandet som i Sl 104,6-9. Et billede af Gud som kriger er i øvrigt også at finde i Sl 18,15, hvor der står, at Gud sender sine pile ud mod sine fjender (Wenham 1987, 196). Mange af hovedpersonerne i Gen bliver velsignet, og hvorfor Noa bliver udvalgt til velsignelse, vil jeg kaste et blik på nu. Noa bliver første gang nævnt i Gen 5,29, hvor

der står, at han skal være en trøst for sine forældre i forhold til deres arbejde med den jord, som Gud har forbandet. Forbandelsen, som er en tilbageholdelse af velsignelsen, er i øvrigt sket i Gen 3,17 efter at mennesket spiste af det forbudte træ, og konsekvenserne af dette lever menneskene altså stadig med. Noa bliver dermed allerede fra begyndelsen sat ind i historien som et modstykke til denne forbandelse, som hviler over landet (Holst 2007,37). Ifølge McKeown (2008, 241) er jorden eller landet desuden et af hovedtemaerne i Gen. Det udfolder sig specielt i kapitlerne 12-50, men også her i kap. 9 kan man altså se, at jorden spiller en væsentlig rolle.

Endvidere er Noa placeret i Adams slægshistorie ved הַלְלוּ-formularen, som nævnt tidligere, og det er væsentligt, idet slægten er af stor betydning i Gen og i hele GT som en del af individets teologiske arv (ibid., 45). Noa er efterkommer af Eva og Adams søn, Set, og netop Sets slægt synes at blive favoriseret af Gud på bekostning af Kains slægt, idet Kain slog Abel ihjel. I denne tekst om Noa refereres der også indirekte til dette, idet der tages afstand til drabet i vers fem.

I Gen 6,9 står der om Noa, at han er retfærdig, og at han vandrer med Gud, og det må være netop dette, som adskiller ham fra alle andre mennesker i tiden. Verdens ondskabsfuldhed (Gen 6,12) er i hvert fald med til at tydeliggøre Noas retsind. At Noa gør, som Gud befaler ham, bygger arken og bringer sin familie og dyrene med derind, må afslutningsvis være det, der udløser velsignelsen over ham, idet velsignelserne i GT er afhængige af overholdelsen af Guds befalinger (Jensen 2010, 73).

Noas velsignelse består i, at han sikres mange efterkommere (vers et), magt over dyrene (vers to), føde (vers tre) og beskyttelse (vers elleve). I velsignelsen er frugtbarhed og autoritet centralt, og det gør sig også gældende for velsignelsen i Gen 1,28 (McKeown 2008, 64). På mange måder kan myten om oversvømmelsen og denne myte sammenlignes med den første skabelsesmyte, og Noa kan sammenlignes med det første menneske, Adam. Noa bliver en ny Adam, i den forstand at han bliver den anden far til hele menneskeheden. Endvidere er Noa ifølge Gen 5 den første, som bliver født efter Adams død. Han får ligesom Adam 3 sønner, Sem, Kam og Jafet, hvoraf den enes slægt forbandes, ligesom Kains blev det. (ibid., 53).

Samtidig bliver Noa en forløber for Abraham, som i patriarkfortællingerne, på samme måde loves at blive far til mange efterkommere, idet Gud slutter en pagt med ham (Gen 17,4). Dette vil blive uddybet i følgende afsnit.

6. Pagt

Pagtsbegrebet var meget almindeligt i hverdagslivet i Den Nære Orient. Her kunne man referere til enhver aftale som værende en pagt. I GT har pagt primært to betydninger; det kan betegne en kontrakt mellem to parter, hvor den ene er underordnet den anden, og det kan betegne et ubetinget løfte fra Gud, som kun er forklaret ud fra hans betingelsesløse autonomi (Jensen 2010, 221).

Ordet בְּרִית optræder første gang i forbindelse med Noa, og denne pagt anses for at være nummer to ud af en række på ti pagter, som Gud, ifølge jødisk tradition, vil oprette inden verdens ende (McKeown 2008, 56). Mellem skabelsen og lovgivningen på Sinaj, hvor Gud gennem Moses tilkendegiver sin vilje overfor Israels folk, er der to pagter; pagten med Noa og pagten med Abraham. Pagten med Noa foregår således, at Gud afgiver et løfte om ikke at oversvømme jorden igen, hvilket ikke indebærer, at Noa skal handle på en bestemt måde; der stilles ikke krav til Noa. I pagten med Abraham (Gen 17) kræves der imidlertid en deltagelse fra Abrahams side. Abraham adlyder Guds befaling flere gange, uden at vide hvad Guds planer med ham er, og han bliver prøvet på sin tro. Han bliver da ligesom Noa lovet at blive far til en mængde folkeslag, men det bliver gjort klart, at det er en speciel del af slægten, som vil blive velsignet med et tæt forhold til Gud, nemlig israelitterne (McKeown 2008, 257). Og pagtens tegn er en omskærelse af alle mandkøn, hvor Abraham bliver den, som skal sørge for, at ordningen holdes i hævd (ibid., 291). Pagten med Noa gælder derimod alle mennesker efter syndfloden, og lovene, som nævnes i forbindelse med Noa, er derfor blevet kaldt de noaitiske love, hvilke rabbinske teologer henviser til overfor ikke-jøder (JPS 1989, 61).

De to pagter, med Noa og Abraham, bliver der fulgt op på med Sinaj-pagten i Exodus og med pagten med David.

I Det Nye Testamente bruges pagtsbegrebet i øvrigt til at betegne det nye forhold mellem Gud og mennesker, som Jesus gennem sin død og opstandelse har bevirket. Det er dette, som ligger til grund for betegnelserne Det Gamle og Det Nye Testamente, idet testamente kommer fra det latinske *testamentum* og betyder *pagt* (R/L).

7. Sammenligning med religioner i Den Nære Orient

Gen er blevet skrevet af mennesker, som har levet i en verden, hvor bl.a. Egypten og Babylonien har været meget dominerende, og de har også gjort deres indflydelse gældende i forhold til filosofi og religion. Man kan derfor se mange ligheder i sprog og indhold mellem Gen og andre skrifter fra dette område, som er meget ældre end de bibelske skrifter. Selve teologien i Gen viser sig dog at være meget forskellig fra alt andet, og det kan man forstå således, at Gen er blevet skrevet som et modstykke til de andre religioner, som er blevet anset for at være vildfarelser (McKeown 2008, 12).

7.1 Mennesket i Guds billede

I skabelsesberetningen fortælles der om, at Gud skaber mennesket i sit billede (Gen 1,27) og igen her i Gen 9,6 bekræftes det, at mennesket er skabt i Guds billede, også efter oversvømmelsen.

I både Babylonien og Egypten er den herskende monark blevet beskrevet som et billede af en gud. F.eks. kan man i Egypten finde en konge med navnet Tutankhamen, hvilket betyder *det levende billede på Amun*, en guddom, og en konge, Thutmose IV, med et navn, som betyder *i lighed med Re*, en guddom (JPS 1989, 12). Nogle mener da, at ordene fra Gen har sin oprindelse i et royalt sprogbrug, hvor kongen hæves over alle andre almindelige mennesker, og at dette i Gen er blevet demokratiseret således, at alle mennesker er konger (ibid.). Dette kommer også i GT mere direkte til udtryk i Sl 8,6-7, hvor der står:

Du har gjort det kun lidt ringere end Gud,
med herlighed og ære har du kronet det.
Du har gjort det til hersker over dine hænders værk,
alt har du lagt under dets fødder...

Endvidere bliver guder på assyriske kongelige steler generelt afbildet ved deres symboler, og disse billeder bliver kaldt *billedet på de store guder*. Dermed kan mennesket som et billede på Gud betyde, at mennesket er et symbol på Guds tilstedeværelse på jorden (ibid.).

7.2 Oversvømmelse

Beretningen om oversvømmelsen af jorden stammer ikke oprindeligt fra Israel, men er et udbredt fænomen inden for andre religioner i Den Nære Orient.

Navnet *Noa* er blevet anset for at være beslægtet med det etiopiske verbum *noha*, som betyder *langvarig*, og sat i forbindelse med Ziusudra fra en sumerisk myte (Barr 1992, 75). Under alle omstændigheder er der flere ligheder mellem denne beretning om Ziusudra og fortællingen i Gen, idet Ziusudra, ligesom Noa, bygger et skib og overlever en oversvømmelse (Nielsen 1987, 116).

En anden udgave af oversvømmelsesfortællingen findes i det babylonsk-assyriske epos om helten Gilgamesh, som, man mener, er redigeret omkring 1600 f.Kr. i 12 tavler (R/L). Et vigtigt tema i dette epos er menneskets kamp mod døden, og i fortællingen på tavle elleve krydser helten Gilgamesh dødens vande og når frem til en anden helt, Utnapishti. Han fortæller alene til Gilgamesh historien om, hvordan han opnåede evigt liv. Han fik at vide, at han skulle bygge et skib, ligesom Noa, og det gjorde han og derfor overlevede han en oversvømmelse, hvorefter ham og hans kone velsignedes og blev ligesom guder:

Standing between us, he touched our foreheads and did bless us, saying:
Hitherto Utnapishti has been but a man; but now Utnapishti and his wife shall
be as gods like ourselves. In the Far Distance, at the mouth of the Rivers,
Utnapishti shall dwell. (Thomas 1958, 23-24)

Ligesom Noa er Utnapishti altså modtager af en guddommelig velsignelse, men i modsætning til Noa og hans familie, som skal blive på jorden og blive frugtbare efter at have overlevet oversvømmelsen, er velsignelsen af Utnapishti og hans kone ikke rettet mod efterkommere. De bliver derimod isoleret fra samfundet og bliver gjort udødelige (JPS 1989, 60).

En tredje fortælling, som har ligheder med fortællingen om Noa og arken, er en del af Attrahasis-eposet, hvor der igen er tale om en oversvømmelse og konstruktionen af et skib. Her bliver det dog nævnt, at årsagen til oversvømmelsen er overbefolkning, hvilket ikke synes at være problemet i Gen, idet Noa og hans familie befales at blive frugtbare (McKeown 2008, 16). For at undgå overbefolkning bliver varigheden af menneskers liv efter oversvømmelsen begrænset, hvilket også sker efter oversvømmelsen i Gen (Barr 1992, 80).

7.3 Bue

Som nævnt tidligere, kan man finde flere myter, hvor en bue optræder. Som våben optræder det eksempelvis i det babylonske skabelsesepos, Enuma Elish, redigeret omkring 1700 f.Kr. (R/L). Her bekæmper helten Marduk havgudinden Tiamat med en krigsbue, som han herefter sætter som et stjernebillede:

The eleven monster(-species) which Tiamat had created, Whose [weapo]ns he had broken binding them at his feet, He made of them (stellar) images to wat[ch over] the Apsu... (Thomas 1958, 11)

På samme måde spiller en bue en væsentlig rolle i både babylonsk astronomi, hvor en gruppe stjerner formet som en bue identificeres med krigsgudindens udrustning, og i en ugaritisk myte, i forholdet mellem Aqhat og en krigerisk gudinde, Anath (JPS 1989, 63).

Det er altså indlysende, at der er et slægtskab mellem Gen og andre religiøse tekster inden for Den Nære Orient. Man kan dermed se Gen 9,1-17 som en genfortælling af dele af babylonsk mytologi, men teksten er dog samtidig tilpasset til det gammeltestamentlige verdenssyn (Nielsen 1987, 118).

8. Konklusion

Jeg har nu oversat Gen 9,1-17 og redegjort for teksten i dens litterære kontekst og i dens teologiske kontekst inden for Genesis og gammeltestamentlig religion. Temaerne velsignelse og efterkommere er gennemgående for Genesis og grundlæggende for gammeltestamentlig religion, som er en velsignelsesreligion. Velsignelsen af Noa og hans sønner har derfor stor betydning, idet Noa ses som hele menneskehedens forfader. Pagtsbegrebet er ligeledes centralt; det er et udtryk for Gud som opretholderen af liv på jorden, og pagten med Noa er kun én ud af flere pagter i GT.

Jeg har til slut sammenlignet teksten med andre religiøse tekster fra Den Nære Orient og set, at flere fænomener fra disse tekster går igen i fortællingen om Noa. Jeg er derfor kommet frem til, at Gen 9,1-17 bl.a. er blevet til på baggrund af andre religiøse forestillinger i tiden, som man sandsynligvis har villet polemisere imod. Man kan dermed gå ud fra, at Den Nære Orient har været præget af meget religionssynkretisme, som har haft indflydelse på de forskellige religioners myter.